

State Educational Policy: Concept and Essence

UDC: 378.014:351.851

DOI: <https://doi.org/10.15421/152309>

Prokopenko Leonid

Dr.Sc., Full Prof., <https://orcid.org/0000-0001-8743-1054>, l.l.prokopenko@ukr.net

Dnipro University of Technology (Dnipro, Ukraine)

Abstract

The article analyzes different approaches to defining the concept and essence of the state educational policy. It is emphasized that in recent years a significant number of scientific works have been published dealing with this issue. They are characterized by a number of controversial judgments regarding the content of the State educational policy.

The differences in the interpretation of the concept of "state educational policy" in encyclopedic editions, in particular, the Encyclopedia of Education, the Encyclopedia of Public Administration, the Encyclopedic Dictionary of Adult Education, the Encyclopedic Dictionary of Public Administration, and glossaries are considered. It is noted that different definitions of the concept of "state educational policy" are also characteristic of educational literature, and different approaches are presented in a number of textbooks, manuals, and educational and methodological publications.

A significant place is given to the coverage of the definitions of the concept of "state educational policy" in dissertations, primarily in public administration, by N. D. Shulga, L. M. Gren, E. V. Krasnyakov, V. O. Halperina. The definition of the concept of "state educational policy" is considered in detail in the publications of N. P. Gedikova, V. S. Zhuravsky, O. A. Komarova, K. M. Malyarchyk, L. R. Nalyvaiko, N. I. Nogas, A. O. Osmolovska, Y. O. Tytska, etc.

It is noted that the state educational policy, being a set of goals and objectives of the state in the field of education, is not something static, frozen, it is constantly changing at each historical stage, depending on the changing educational situation, changing educational paradigm, and changing external environment. The essence of the state and its social purpose also influence the content of the state educational policy, the definition of its goals and objectives, means and methods of its implementation, since the goals, objectives and functions of the state are formed by the political system, taking into account the socio-economic and political situation of the state.

Based on this, in our opinion, the state educational policy can be defined as a component of the state policy, which reflects the totality of its goals and objectives in education, which are formed by the political system depending on the essence of the state and its social purpose and are implemented by it with the help of appropriate instruments.

Keywords: state educational policy, state policy in education, educational policy

Державна освітня політика: поняття та сутність

Прокопенко Леонід

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна)

Анотація

У статті проаналізовані різні підходи до визначення поняття та сутності державної освітньої політики. Підкреслено, що в останні роки побачила світ значна кількість наукових праць, в яких розглядається ця проблема. Для них характерною є наявність цілого ряду дискусійних суджень щодо змісту державної освітньої політики.

Розглянуто відмінності у трактуванні поняття «державна освітня політика» в енциклопедичних виданнях, зокрема «Енциклопедії освіти», «Енциклопедії державного управління», енциклопедичному словнику «Освіта дорослих», «Енциклопедичному словнику з державного управління», глосаріях. Означено, що різне визначення поняття «державна освітня політика» характерне і для навчальної літератури, наведено відмінні підходи в ряді підручників, навчальних посібників, навчально-методичних видань.

Значне місце відведено висвітленню визначень поняття «державна освітня політика» у дисертаціях, насамперед з державного управління, Н. Д. Шульги, Л. М. Грень, Є. В. Краснякова, В. О. Гальперіної. Детально розглянуто визначення поняття «державна освітня політика» у публікаціях Н. П. Гедікової, В. С. Журавського, О. А. Комарової, К. М. Малярчик, Л. Р. Наливайко, Н. І. Ногаса, А. О. Осмоловської, Я. О. Тицької тощо.

Зазначено, що державна освітня політика, будучи сукупністю цілей і завдань держави в сфері освіти, не є чимось статичним, застиглим, вона постійно змінюється на кожному історичному етапі, залежно від зміни освітньої ситуації, зміни освітньої парадигми, а також зміни зовнішнього середовища. На зміст державної освітньої політики, визначення її цілей і завдань, засобів і методів її реалізації накладає відбиток також сутність держави та її соціальне призначення, оскільки цілі, завдання і функції держави формуються політичною системою з урахуванням соціально-економічного та політичного стану держави.

Виходячи з цього, державну освітню політику визначається як складова політики держави, яка відображає сукупність її цілей і завдань в сфері освіти, що формуються політичною системою залежно від сутності держави та її соціального призначення і реалізуються нею за допомогою відповідних інструментів.

Ключові слова: державна освітня політика, державна політика у сфері освіти, освітня політика

Вступ.

У Законі України «Про освіту» підкреслюється, що освіта є державним пріоритетом, яка забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства (Про освіту, 2017). У зв'язку з цим становлення сучасної державної освітньої політики є однією з ключових проблем українського державотворення. Після проголошення державного суверенітету в 1990 р. Україна розпочала формування власної державної освітньої політики і за роки незалежності суттєво просунулася на шляху її формування та розвитку. Разом з тим існує розбіжність між проголошенням пріоритетності розвитку освіти та конкретними діями щодо її забезпечення. Саме тому проблема визначення сутності державної освітньої політики є досить актуальною, оскільки безпосередньо пов'язана з системними реформами в сфері освіти.

Мета статті полягає у вивченні різних точок зору на сутність державної освітньої політики та спробі визначити єдиний підхід до її розуміння.

Аналіз досліджень та публікацій показав, що проблеми державної освітньої політики аналізуються в працях цілого ряду українських вчених: В. П. Андрущенко та В. Л. Савельєва (2010), Л. М. Грень (2020), В. С. Журавського (2003), І. В. Іванюк (2006), Є. В. Краснякова (2012), С. В. Крисюка (2009), К. М. Малярчик (2014), Л. П. Наливайко (2015), Н. І. Ногаса (2020), Я. О. Тицької (2018), Н. Д. Шульги (2018) та ін. У них здійснено аналіз формування та реалізації державної політики в галузі освіти, запропоновано авторське бачення сутності державної освітньої політики. Проте, не зважаючи на значну кількість наукових праць, невирішеною проблемою залишається наявність цілого ряду дискусійних суджень щодо змісту державної освітньої політики, більш того, висловлюється думка щодо неможливості взагалі дати універсальне визначення державної освітньої політики.

Результати дослідження.

Відсутність нормативно визначеного поняття «державна освітня політика» обумовила розмаїття підходів до її трактування. Якщо взяти енциклопедичні видання, то в «Енциклопедії освіти» В. І. Луговий визначає державну освітню політику як систему стратегічних цілей і програмних дій державної влади з метою забезпечення функціонування та розвитку освіти (Кремень та ін., 2008, с. 171). Деяко інакше трактують державну освітню політику В. О. Гальперіна та В. Л. Савельєв, вони визначають її як «відповідь на суспільні потреби, вимоги, дії/бездії інших суб'єктів освітньої політики,

цілеспрямований, відносно стабільний офіційний курс уряду та підпорядкованих йому установ, спрямований на забезпечення функціонування системи освіти» (Кремень та ін., 2008, с. 623).

Т. О. Лукіна в енциклопедичному словнику «Освіта дорослих» розглядає освітню політику як «діяльність державних органів влади та інших суб'єктів політичної дії відносно освіти, спрямовану на будь-які зміни (або протидії змінам) у системі освіти та на вироблення концепцій, що визначають основні напрями й принципи розвитку системи освіти як цілісного соціального інституту». Освітня політика є складовою внутрішньої політики держави, інструментом забезпечення фундаментальних прав і свобод особистості, підвищення темпів соціально-економічного та науково-технічного розвитку, гуманізації суспільства, розвитку культури (Кремень та ін., 2014, с. 311).

Деяко інший погляд належить О. І. Шиян, яка в «Енциклопедії державного управління» визначає освітню політику (англ. Education policy, EP) як сукупність законів і правил управління діяльністю освітніх систем і розглядає її у вузькому і широкому розумінні. Вона відзначає, що у вузькому значенні цей термін визначає лише набір норм (закони та інші легальні права) й урядові концепції та стратегії, які регулюють систему освіти і встановлюють форму для роботи освітніх установ. Що стосується широкого розуміння, то освітня політика – це не лише правові норми й інші політичні документи, які визначають діяльність освітніх установ, а й дійсні процеси розвитку освітніх систем і установ, та механізми управління, за допомогою яких можна вплинути на ці процеси (Іжа, та ін., 2011, с. 472-473).

В. В. Кравченко в «Енциклопедичному словнику з державного управління», розглядаючи державну політику у галузі шкільної освіти, визначає її як курс дій органів державної влади, спрямований на розв'язання комплексу проблем у шкільній галузі освіти з метою забезпечення ефективності її роботи, покращення функціонування тощо, відповідно до поставлених цілей, напрямів, принципів (Ковбасюк та ін., 2010, с. 145).

У глосарії «Державне управління у сфері освіти» за загальною редакцією Н. Г. Протасової державна освітня політика розглядається як планомірно організована діяльність та відповідно цілісна, комплексна система заходів державних інституцій щодо цілеспрямованого управління освітньою галуззю з метою її оптимізації, повноцінного функціонування та розвитку, концентроване вираження ідеологічних та

соціальних принципів, що визначають ставлення держави до функціонування і розвитку галузі, визначають її роль у суспільстві (Протасова та ін., 2013, с. 5).

Автори «Термінологічного словника з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти» освітню політику визначають як спосіб задумів і дій громадських рухів та органів центральної і місцевої влади стосовно функціонування та розвитку системи освіти в цілому або її окремих частин. Вона складається із трьох елементів: а) змісту панівної й альтернативної ідеологій; б) характеру чинного законодавства про освіту і проголошених законодавчих ініціатив; в) загальної спрямованості повсякденної організаторської і управлінської діяльності. Освітня політика є сферою взаємовідносин індивідів, різних соціальних груп з метою використання владних інституцій задля реалізації своїх інтересів і потреб. Суб'єктами освітньої політики виступають індивіди, соціальні спільноти (нація, професійні групи, еліти тощо) та соціальні інститути (державна, політичні партії та рухи, профспілки, групи інтересів тощо), об'єктом – освіта, як суспільне благо, як інтелектуальний і матеріальний ресурс суспільства, як система освітніх інституцій (Чернишова, та ін., 2014, с. 118-119).

Різне трактування поняття «державна освітня політика» характерне і для навчальної літератури. Зокрема, С. В. Крисюк у навчальному посібнику «Державне управління освітою» зазначав, що державна освітня політика – це планомірно організована діяльність та відповідно цілісна, комплексна система заходів державних інституцій щодо цілеспрямованого управління освітньою галуззю з метою її оптимізації, повноцінного функціонування та розвитку, це концентроване вираження ідеологічних та соціальних принципів, що визначають ставлення держави до функціонування і розвитку галузі, її ролі у суспільстві. Держава впливає на реалізацію державної освітньої політики, визначаючи законодавче правове поле освітянської галузі в Конституції, законах, підзаконних актах, створюючи систему органів управління освітою; політичні партії, громадські організації – через програми, рішення їх органів; групи впливу, окремі громадяни – через органи державного управління і місцевого самоврядування, політичні партії, громадські організації та рухи (Крисюк, 2009, с. 61-62).

Автори підручника «Державна політика» розуміють державну політику у сфері освіти як систему напрямів діяльності держави на шляху розв'язання найбільш важливих проблем

і вирішення завдань, що постають перед системою освіти. З їх погляду «освітня політика – це сукупність цілей і завдань, що практично реалізуються державою та органами державної влади у сфері освіти, а також засобів, які при цьому застосовуються. Держава впливає або безпосередньо управляє сферою освіти шляхом використання правових, адміністративних, економічних і політичних інструментів, тобто виступає суб'єктом освітньої політики» (Ковбасюк та ін., 2014, с. 205).

І. В. Іванюк у навчальному посібнику «Освітня політика» визначає її як серію цілеспрямованих дій, спрямованих на досягнення цілей освітніх організацій та/або системи освіти. На її думку, це визначення підкреслює цілеспрямованість політичних процесів, а також воно відзначає те, що прийняття рішення передбачає серію дій, бо однічна дія або певний політичний документ не дозволяють говорити про якийсь політичний напрям. Освітня політика належить до області суспільної політики, отже, важливо згадати, що суспільна політика покликана відображати очікування і домінуючі цінності суспільства. Політика також може представляти позицію або напрям певних суспільних подій і обставин (Іванюк, 2006, с. 7).

Автори навчально-методичного видання «Державне управління у сфері освіти» констатують, що поняття «державна політика» в різних джерелах визначається по-різному, і дають своє визначення державної освітньої політики як сукупності цілей і задач, що практично реалізуються державою та органами державної влади у сфері освіти, а також засобів, які при цьому застосовуються. При цьому держава впливає або безпосередньо управляє сферою освіти шляхом використання правових, адміністративних, економічних і політичних інструментів. На погляд авторів, вона являє собою специфічну діяльність держави та інших суб'єктів, що спрямована на встановлення перед системою освіти цілей і завдань та їх досягнення з використанням відповідних цим цілям і завданням механізмів, дій та ресурсів. Освітня політика являє собою структурований набір дій (план) держави з встановлення та розв'язання актуальних проблем системи освіти, що включає: визначення основних цілей і головних завдань; виділення пріоритетів або основних напрямків їх розв'язання; визначення дій, які реалізуються в межах пріоритетів або основних напрямків; визначення заходів, що здійснюються в межах цих дій. Вони зазначають, що освітня політика є складовою державної політики і входить до складу внутрішньої політики держави, виступає інструментом забезпечення фундаментальних

прав і свобод особистості, підвищення темпів соціально-економічного та науково-технічного розвитку, гуманізації суспільства, зростання культури (Протасова та ін., 2012а, с. 7, с. 8, с. 23).

У навчально-науковому виданні «Реформування освіти в Україні: державно-управлінський аспект» зазначається, що діяльність, спрямовану на освіту, можна назвати освітньою політикою, якщо вона спрямована на будь-які зміни (або протидії змінам) у системі освіти. Освітня політика розглядається як сукупність механізмів координації, що працюють у межах системи освіти. Ці механізми є результатом взаємодії між різними силами, інтересами і акторами. Кількість сил, інтересів і акторів визначається особливостями конкретної країни та спеціальною організацією самої системи освіти (Протасова та ін., 2012b, с. 12)

Дещо інший підхід щодо визначення поняття «державна освітня політика» характерний для дисертацій з державного управління. Так, Н. Д. Шульга в докторській дисертації «Державна освітня політика як інструмент соціально-економічного розвитку України» вважає, що державна освітня політика – це «інструмент соціально-економічного розвитку України на основі розкриття сутності, складових, концептуальних засад (принципів, чинників, напрямів), пріоритетів і важелів впливу державної освітньої політики; комплекс заходів, які розробляються та здійснюються органами державної влади разом із громадянським суспільством із метою створення умов для розвитку всієї соціально-економічної системи країни шляхом кількісних і якісних змін у галузі освіти». Саме «за допомогою складових державної освітньої політики (створення належної інституційно-правової бази, забезпечення відповідного фінансування освітньої галузі, ефективної організації та управління освітою, високого рівня кадрового забезпечення освітнього процесу; зміцнення зв'язку між освітою та наукою тощо) держава коригує і спрямовує розвиток освітньої сфери, формує її зміст, структуру, визначає стратегічні напрями, забезпечує рівний доступ до якісної освіти, сприяє зростанню людського капіталу, прогнозує потребу кадрів для економіки, створює умови для розвитку духовних потреб суспільства тощо» (Шульга, 2018, с. 4, с. 11).

Варто зазначити, що в своїх більш ранніх статтях вона представляла освітню політику як прийняття державою правил своєї діяльності щодо системи освіти та її елементів, наявних між ними взаємозв'язками, включаючи й саму державу як елемент системи освіти, та здійснення конкретних дій згідно з цими правилами (Шульга,

2014, с. 141). Державну освітню політику вона визначала також як сукупність сформульованих і законодавчо закріплених цілей, завдань, функцій, принципів, якими керуються органи державного управління освітою у процесі своєї діяльності (Шульга, 2015, с. 156).

Л. М. Грень у монографії «Механізми державного управління професійно-технічною освітою України: теоретико-методологічний аспект змісту та практики використання» підкреслює, що освітня політика включає у себе три найважливіші елементи: нормативно-правову політику як визначення меж поведінки суб'єктів освітнього процесу та меж їх компетенцій; культурно-ідеологічну політику, що визначає орієнтації суспільної свідомості, які впливають на вибір рішення; фінансову політику, спрямовану на розподіл і використання засобів, які виділяються на освітні потреби. Вона розглядає державну освітню політику як складову політики держави, освітню стратегію країни, спрямовану на розвиток і вдосконалення її соціально-економічної системи з урахуванням впливу міжнародних процесів та світових освітніх тенденцій, забезпечення прав і свобод особистості шляхом державно-управлінського інструментарію (Грень, 2020, с. 141-142, с. 150).

У своїй недавній статті з О. В. Грибко вони, узагальнюючи численні визначення терміна «державна освітня політика», пропонують визначити її у широкому розумінні як узгоджену, оформлену в письмовій формі заяву про принципи та цілі, на яких будуються подальші рішення та дії з втілення в життя зазначених принципів та цілей, спираючись на важелі, доступні органам державної влади (адміністративні, правові, економічні, організаційні тощо). Державна освітня політика є невід'ємною складовою утворення і забезпечення державою прав і свобод людини та гарантій дотримання їх (Грень, & Грибко, 2022, с. 86).

Є. В. Красняков у дисертації «Державна політика в галузі освіти в Україні: теоретико-історичний аспект», виходячи із аналізу пострадянських трансформаційних процесів, формулює наступне визначення: «Державна політика в галузі освіти – це складова частина (підсистема) загальнодержавної політики, що включає сукупність певної системи цілей, завдань, принципів, програм та основних напрямів діяльності органів управління освітою, спрямованих на організацію науково-методичного та впроваджувального супроводу стратегій розвитку системи освіти. Державне управління є засобом (механізмом, інструментом) здійснення державної політики в галузі освіти» (Красняков, 2012, с. 7-8).

У дисертації «Освітня політика в трансформаційному суспільстві: соціально-філософський аналіз» В. О. Гальперіна, проаналізувавши визначення понять «освітня політика» та «державна освітня політика» визначає освітню політику як поле взаємовідносин різних соціальних груп, індивідів з приводу використання владних інституцій задля реалізації своїх інтересів і потреб в одній із найважливіших сфер суспільного буття – освіті, а державну освітню політику – як цілеспрямований, відносно стабільний процес, офіційний курс уряду, скерований на забезпечення функціонування системи освіти (Гальперіна, 2003, с. 10-11).

Відомий український дослідник І. Л. Лікарчук у своїй монографії, присвяченій розвитку професійно-технічної освіти, розглядає державну освітню політику як сукупність принципів діяльності органів державної влади та управління в галузі освіти, які відображають суспільно-економічну структуру держави, та ґрунтуються на чинній законодавчій базі, що регламентує діяльність освітньої системи (Лікарчук, 1999, с. 87).

Проблемі державної освітньої політики присвячено також низку статей, зокрема її сутність розглядають у своїх публікаціях Н. П. Гедікова, В. С. Журавський, І. С. Колодій, О. А. Комарова, К. М. Малярчик, Л. Р. Наливайко, Н. І. Ногас, А. О. Осмоловська, Я. О. Тицька та ін.

Так, Н. П. Гедікова вважає, що державна освітня політика – це вияв соціально-політичної і економічної реальності; система бачення пріоритетів і проблем та визначення інструментів і механізмів їх реалізації і розв'язання; організована форма вираження інтересів і цінностей людей, нації, держави. У своїй стратегії вона базується на виробленні певних гарантій для розвитку кожного індивіда і створенні умов для його самореалізації. Державна політика у галузі освіти виконує такі ж самі функції як і державна політика у інших сферах життєдіяльності країни, а саме: раціоналізація конфліктів, розподільна і перерозподільна, управління соціальними процесами, соціалізація особистості (Гедікова, 2016, с. 15-16).

Відомий український дослідник В. С. Журавський термін «державна освітня політика» трактує як систему дій щодо реалізації в суспільстві затвердженої органами державної влади і схваленої громадською думкою концепції освіти. Освітня політика – це передусім політика, що забезпечує розвиток і функціонування освіти (Журавський, 2003, с. 23).

Як вважає І. С. Колодій, державна освітня політика – це «планомірно організована

діяльність та відповідно цілісна, комплексна система заходів державних інституцій щодо цілеспрямованого управління освітньою галуззю з метою її оптимізації, повноцінного функціонування та розвитку, це концентроване вираження ідеологічних та соціальних принципів, що визначають ставлення держави до функціонування і розвитку галузі, її роль у суспільстві». Вона є невід'ємною складовою загальнодержавної політики (Колодій, 2015, с. 236-237).

На переконання О. А. Комарової державна освітня політика є невід'ємною складовою державної соціальної політики, здійснюється як публічною владою, так й іншими суб'єктами для досягнення економічних, соціальних, культурних, науково-технічних цілей та вирішення завдань національного та глобального характеру (Комарова, 2015, с. 109).

К. М. Малярчик вважає, що в узагальненому вигляді державну політику доречно тлумачити як напрям дій органів державної влади всіх рівнів та інших залучених суб'єктів, що спрямований на управління суспільно-політичними, економічними, культурними та іншими процесами, а також розв'язання проблем у цих сферах з урахуванням коротко і довгострокових цілей, існуючих або планованих ресурсів і перешкод. А, отже, державну політику у сфері освіти можна розуміти як певний курс або напрям дій держави у взаємодії з іншими політичними акторами щодо способу реалізації освітнього процесу та управління освітньою системою в цілому (Малярчик, 2014, с. 142).

Розглядаючи трансформацію державної освітньої політики в Україні, Л. Р. Наливайко зазначає, що «державною освітньою політикою є складова частина політики держави, спрямована на вирішення завдань у сфері освіти, забезпечення потреб особи в освітній галузі та комплектацію органів держави кваліфікованими кадрами з метою духовно-ідеологічного збагачення суспільства й соціально економічного розвитку держави» (Наливайко, 2015, с. 35).

На думку Н. І. Ногаса, державна політика в галузі освіти є основою загальнодержавної політики із цілісною комплексною системою заходів державних інституцій щодо планомірного управління освітньою сферою з метою покращення її функціонування та престижності й ролі в суспільстві (Ногас, 2020, с. 92).

Дещо інакше трактує державну освітню політику А. О. Осмоловська. Вона розглядає її як складову загальнодержавної стратегії розвитку кожної країни, індикатором її світогляду та показником реалізації принципу співробітництва

між державами з метою збереження власних традицій та світової інтеграції (Осмоловська, 2017, с. 70).

Я. О. Тицька вважає, що державна політика у сфері освіти – це передбачена законодавством сукупність дій органів державної влади щодо формування й реалізації стратегічних завдань сфери освіти, удосконалення та розвитку системи освіти з метою задоволення потреб людини й суспільства (Тицька, 2018, с. 57).

В принципі, погоджуючись у цілому з багатьма такими визначеннями, слід зробити декілька застережень. По-перше, К. М. Мальярчик звернула увагу на дуже слушну думку В. П. Андрущенко та В. Л. Савельєва, що визначення державної освітньої політики повинно мати «нейтральноінструментальний характер»: цілі її суб'єктів, засоби реалізації запланованих дій мусять визначатися в результаті здійсненого аналізу (дослідження), а не а priori, мета освітньої політики має розглядатися як функція, а не як ідеологічно, цілісно визначений результат. При цьому вони зазначають, що практично в усіх наявних визначеннях освітньої політики у вітчизняній літературі одразу відома її мета – «розвиток освіти» (Андрущенко, & Савельєв, 2010, с. 144-145; Мальярчик, 2014, с. 141).

По-друге, державна освітня політика, як і державна політика в цілому, будучи сукупністю цілей і завдань держави в сфері освіти, не є чимось статичним, застиглим, вона постійно змінюється на кожному історичному етапі, залежно від зміни освітньої ситуації, зміни освітньої парадигми, а також зміни зовнішнього середовища. На зміст державної освітньої політики, визначення її цілей і завдань, засобів і методів її реалізації накладає відбиток також сутність держави та її соціальне призначення, оскільки цілі, завдання і функції держави формуються політичною системою з урахуванням соціально-економічного та політичного стану держави (Оболєнський, 2003, с. 17, с. 25). Отже, необхідно сформулювати таке визначення державної освітньої політики, яке відображає властиві їй загальні ознаки, що надають їй якісну сутність.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Андрущенко, В. П., & Савельєв, В. Л. (2010). *Освітня політика (огляд порядку денного)*. Київ: «МП Леся».
- Гальперіна, В. О. (2003). *Освітня політика в трансформаційному суспільстві: соціально-філософський аналіз*. (Автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: 09.00.03). Київ.
- Гедікова, Н. П. (2016). Державна політика у сфері вищої освіти України в контексті європейських освітніх стандартів. *Сучасне суспільство*, 1(11), 4-17.
- Грень, Л. М. (2020). *Механізми державного управління професійно-технічною освітою України: теоретико-методологічний аспект змісту та практики використання*. (Монографія). Харків: НУЦЗУ.
- Грень, Л. М., & Грибко, О. В. (2022). Державна політика у сфері освіти: шляхи реалізації. *Теорія і практика управління соціальними системами*, 4, 75-88.

Висновки.

Вивчення різних підходів до визначення поняття та сутності державної освітньої політики дозволяє зробити наступні висновки.

По-перше, відсутність нормативно визначеного поняття «державна освітня політика» обумовила розмаїття підходів до її трактування як у довідково-енциклопедичних виданнях, так і в навчальній літературі, а також у дисертаційних дослідженнях та численних наукових публікаціях.

По-друге, всі проаналізовані дефініції державної освітньої політики відзеркалюють її риси, характерні передусім для сучасної держави і не враховують, що державна освітня політика не є чимось статичним, застиглим, вона постійно змінюється на кожному історичному етапі, залежить від сутності держави та її соціального призначення. Зрозуміло, що зміст державної освітньої політики, її цілі і завдання, засоби і методи її реалізації за часів Київської Русі, Речі Посполитої, Австро-Угорської та Російської імперій, Радянського Союзу і сучасної України як соціальної і правової держави суттєво відрізняються.

Отже, виходячи з цього, державну освітню політику, на наш погляд, можна визначити як складову політики держави, яка відображає сукупність її цілей і завдань в сфері освіти, що формуються політичною системою залежно від сутності держави та її соціального призначення і реалізуються нею за допомогою відповідних інструментів. Таким чином, поняття «державна освітня політика» передбачає, що вона формується, визначається державою і здійснюється від її імені в особі державних органів та установ, які представляють усі гілки державної влади, з метою упорядкування освітніх процесів, здійснення на них впливу або безпосереднього визначення їх перебігу. Склад та компетенція органів і інституцій освітньої політики є специфічними для кожної держави (Прокопенко, 2009).

Подальші наукові дослідження проблеми державної освітньої політики доцільно спрямовувати на більш глибоке висвітлення історичних аспектів її формування та реалізації.

- Журавський, В. С. (2010). Державна освітня політика: поняття, системність, політичні аспекти. *Правова держава: щорічник наук. пр.*, 14, 20-28.
- Іванюк, І. В. (2006). *Освітня політика*. (Навчальний посібник). Київ: Університет економіки та права «КРОК».
- Іжа, М. М. (Ред.), & Бодров, В. Г. (Ред.) та ін. (2011). Галузеве управління. (Т.4). Ю. В. Ковбасюк та ін. (2011), *Енциклопедія державного управління*. (У 8 т.). Київ: НАДУ.
- Ковбасюк, Ю. В. (Ред.), Трощинський, В.П. (Ред.), Сурмін, Ю. П. (Ред.-Укл.), Бакуменко, В. Д. (Укл.), & Михненко А. М. (Укл.) та ін. (2010). *Енциклопедичний словник з державного управління*. Київ: НАДУ.
- Ковбасюк, Ю. та ін. (2014). *Державна політика*. (Підручник). Київ: НАДУ.
- Колодій, І. С. (2015). Сучасні тенденції державної освітньої політики України. *Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні: зб. тез доп. XI наук.-практ. конф.*, 30 бер. – 4 квіт. 2015 р. (с. 235-239). Львів: Вид-во Львівської політехніки.
- Комарова, О. А. (2015). Пріоритетні напрями державної освітньої політики. *Проблеми економіки*, 1, 107-113.
- Красняков, С. В. (2012). *Державна політика в галузі освіти в Україні: теоретико-історичний аспект*. (Автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: 25.00.01). Київ.
- Кремень, В. Г. (Ред.) та ін. (2008). *Енциклопедія освіти*. Академія педагогічних наук України. Київ: Юрінком Інтер.
- Кремень, В. Г. (Ред.), & Ковбасюк, Ю. В. (Ред.) та ін. (2014). *Освіта дорослих*. (Енциклопедичний словник). Київ: Основа.
- Крисюк, С. В. (2009). *Державне управління освітою*. (Навчальний посібник для слухачів, аспірантів, докторантів спеціальності «Державне управління освітою»). Київ: НАДУ.
- Лікарчук, І. Л. (1999). *Професійно-технічна освіта України: історичний шлях і перспективи*. Київ: Педагогіка.
- Малярчик, К. М. (2014). Поняття та сутнісні характеристики державної освітньої політики. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 1, 134-144.
- Наливайко, Л. П. (2015). Трансформація державної освітньої політики в Україні в умовах євроінтеграції. *Право і суспільство*, 3(3), 31-36.
- Ногає, Н. (2020). Державна політика у галузі освіти України: сутність та зміст. *Актуальні проблеми правознавства*, 1(21), 87-95.
- Оболєнський, О. Ю. (2003). *Державна служба*. (Навчальний посібник). Київ: КНЕУ.
- Осмоловська, А. О. (2017). Сучасні тенденції та виклики щодо формування освітньої політики України. *Політичне життя*, 3, 70-74.
- Про освіту. №2145-VIII. (2017, Вересень 5). *Закон України*. Відновлено з <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>
- Прокопенко, Л. (2009). Державна освітня політика: історико-теоретичний аспект. *Держ. упр. та місцеве самоврядування: зб. наук. пр.*, 3, 19-27.
- Протасова, Н. Г. (Ред.), Крисюк, С. В., & Лукіна, Т. О. та ін. (2012а). *Державне управління у сфері освіти*. (Конспект лекцій з дисциплін нормативної частини магістерської програми за спеціальністю «Державне управління у сфері освіти»). Київ: НАДУ.
- Протасова, Н. Г. (Ред.), Луговий, В. І., & Молчанова, Ю. О. та ін. (2013). *Державне управління у сфері освіти*. (Глосарій з дисциплін магістерської програми за спец. «Держ. упр. у сфері освіти»). Київ: НАДУ.
- Протасова, Н. Г. (Ред.), Луговий, В. І., & Молчанова, Ю. О. та ін. (2012b). *Реформування освіти в Україні: державно-управлінський аспект*. Київ; Львів: НАДУ.
- Тицька, Я. О. (2018). Державна політика у сфері освіти: правовий аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*, 2(23), 55-60.
- Чернишова, С. Р. (Ред.), Гузій, Н. В., Ляхощкий, В. П. та ін. (2014). *Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти*. Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти».
- Шульга, Н. Д. (2014). Освітня політика та управління освітою: сутність та взаємозв'язок. *Інвестиції: практика та досвід*, 22, 140-143.
- Шульга, Н. Д. (2015). Характеристика базових понять феномена «державна освітня політика». *Теорія та практика державного управління*, 2(49), 150-157.
- Шульга, Н. Д. (2018). *Державна освітня політика як інструмент соціально-економічного розвитку України*. (Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. наук з держ. упр.: 25.00.02). Київ.

REFERENCES

- About education. No. 2145-VIII. (2017, September 5). *Law of Ukraine*. Retrieved from <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>
- Andrushchenko, V. P., & Saveliev, V. L. (2010). *Educational policy* (overview of the agenda). Kyiv: "MP Lesya".
- Chernyshova, E. R. (Ed.), Guziy, N. V., Lyakhotskiy, V. P. et al. (2014). *Terminological dictionary on the basics of training of scientific and scientific-pedagogical personnel of postgraduate pedagogical education*. Kyiv: University of Educational Management.
- Gedikova, N. P. (2016). State policy in the sphere of higher education of Ukraine in the context of European educational standards. *Modern society*, 1(11), 4-17.
- Gren, L. M. (2020). *Mechanisms of state management of vocational and technical education of Ukraine: theoretical and methodological aspect of the content and practice of use*. (Monograph). Kharkiv: NUTSZU.
- Gren, L. M., & Hrybko, O. V. (2022). State policy in the field of education: ways of implementation. *Theory and practice of social systems management*, 4, 75-88.
- Halperina, V. O. (2003). *Educational policy in a transformational society: a socio-philosophical analysis*. (Abstract of the dissertation for obtaining the degree of candidate of sciences: 09.00.03). Kyiv.

- Ivanyuk, I. V. (2006). *Educational policy*. (Tutorial). Kyiv: "KROK" University of Economics and Law.
- Izha, M. M. (Ed.), & Bodrov, V. G. (Ed.), et al. (2011). Branch management. (T.4). Yu. V. Kovbasiuk and others. (2011), *Encyclopedia of Public Administration*. (In 8th grade). Kyiv: NADU.
- Kolodiy, I. S. (2015). Modern trends of the state educational policy of Ukraine. *Problems and prospects of the development of the economy and entrepreneurship and computer technologies in Ukraine: coll. theses add. 11th science-practice conference, March 30 - April 4 2015* (pp. 235-239). Lviv: Department of Lviv Polytechnic.
- Komarova, O. A. (2015). Priority areas of state education policy. *Problems of economics*, 1, 107-113.
- Kovbasiuk, Yu. et al. (2014). *State policy*. (Textbook). Kyiv: NADU.
- Kovbasyuk, Yu. V. (Ed.), Troshchynskyi, V. P. (Ed.), Surmin, Yu. P. (Ed.- Comp.), Bakumenko, V. D. (Comp.), & Mykhnenko A. M. (Comp.) et al. (2010). *Encyclopedic dictionary of public administration*. Kyiv: NADU.
- Krasnyakov, E. V. (2012). *State policy in the field of education in Ukraine: theoretical and historical aspect*. (Abstract of the dissertation for the degree of candidate of sciences in public administration: 25.00.01). Kyiv.
- Kremen, V. G. (Ed.) et al. (2008). *Encyclopedia of education. Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*. Kyiv: Yurinkom Inter.
- Kremen, V. G. (Ed.), & Kovbasyuk, Y. V. (Ed.), et al. (2014). *Adult education*. (Encyclopedic dictionary). Kyiv: Osnova.
- Krysyuk, S. V. (2009). *State administration of education*. (Study manual for trainees, post-graduate students, doctoral students of the specialty "State management of education"). Kyiv: NADU.
- Likarchuk, I. L. (1999). *Vocational and technical education of Ukraine: historical path and prospects*. Kyiv: Pedagogy.
- Malyarchyk, K. M. (2014). Concept and essential characteristics of the state educational policy. *Bulletin of the National University "Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise". Series: Philosophy, philosophy of law, political science, sociology*, 1, 134-144.
- Nalyvaiko, L. P. (2015). Transformation of the state education policy in Ukraine in the conditions of European integration. *Law and Society*, 3(3), 31-36.
- Nogas, N. (2020). State policy in the field of education of Ukraine: essence and content. *Current problems of jurisprudence*, 1(21), 87-95.
- Obolenskyi, O. Yu. (2003). *Public Service*. (Tutorial). Kyiv: KNEU.
- Osmolovska, A. O. (2017). Modern trends and challenges in the formation of educational policy of Ukraine. *Political Life*, 3, 70-74.
- Prokopenko, L. (2009). State educational policy: historical and theoretical aspect. *Govt. example and local self-government: coll. of science Ave.*, 3, 19-27.
- Protasova, N. G. (Ed.), Krysyuk, S. V., & Lukina, T. O. et al. (2012a). *State administration in the field of education*. (Synopsis of lectures on the disciplines of the normative part of the master's program in the specialty "State administration in the field of education"). Kyiv: NADU.
- Protasova, N. G. (Ed.), Lugovyi, V. I., & Molchanova, Yu. O. et al. (2013). *State administration in the field of education*. (Glossary of disciplines of the master's program for the special "State administration in the field of education"). Kyiv: NADU.
- Protasova, N. G. (Ed.), Lugovyi, V. I., & Molchanova, Yu. O. et al. (2012b). *Reforming education in Ukraine: the state-management aspect*. Kyiv; Lviv: NADU.
- Shulga, N. D. (2014). Educational policy and education management: essence and relationship. *Investments: Practice and Experience*, 22, 140-143.
- Shulga, N. D. (2015). Characterization of the basic concepts of the "state educational policy" phenomenon. *Theory and practice of public administration*, 2(49), 150-157.
- Shulga, N. D. (2018). *State educational policy as a tool of socio-economic development of Ukraine*. (Author's dissertation for obtaining the degree of Doctor of Sciences in Public Administration: 25.00.02). Kyiv.
- Tytska, Ya. O. (2018). State policy in the field of education: legal aspect. *Carpathian Legal Bulletin*, 2(23), 55-60.
- Zhuravskyi, V. S. (2010). State educational policy: concept, system, political aspects. *Rule of law: yearbook of sciences*, 14, 20-28.